

Socialtjänstens erfarenheter av våldsbejakande extremism

Resultatet av 2016-års kartläggning

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges.
För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovsmannens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. Publikationen kan också tas fram i alternativt format på begäran. Frågor om alternativa format skickas till alternativaformat@socialstyrelsen.se

Artikelnummer 2017-5-4

Publicerad www.socialstyrelsen.se, maj 2017

Socialtjänstens erfarenheter av våldsbejakande extremism

Resultatet av enkätundersökningen

I mars 2017 sändes en webbenkät ut till Sveriges kommuner samt stadsdelarna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Syftet var att få svar på vilka erfarenheter kommunernas och stadsdelarnas socialtjänstverksamheter¹ under det senaste året har haft av kontakter med barn och unga vuxna som är eller misstänks vara involverade i våldsbejakande extremism. Av de 316 kommunerna/stadsdelarna var det 224 som besvarade enkäten, vilket innebär en svarsfrekvens på 71 procent. Svarsfrekvensen av stadsdelarna i Malmö, Göteborg och Stockholm var 79 procent. Detta var andra gången en kartläggning gjordes av socialtjänstens erfarenheter av kontakt med gruppen. Förra enkäten skickades ut hösten 2015 och den besvarade av 69 procent av kommunerna/stadsdelarna.

Socialtjänstverksamheterna som hade haft kontakt 52 socialtjänstverksamheter i landets kommuner/stadsdelar (hädanefter verksamheter) hade kännedom om barn eller unga vuxna² som varit involverade i eller riskerat att involveras i våldsbejakande extremism år 2016, 45 av dessa hade haft kontakt med målgruppen. Vid förra kartläggningen 2014/15 var det 39 verksamheter som hade haft kontakt. (Tabell 1 och 2).

Flera verksamhetsområden i en och samma kommun kan ha haft kontakter med barn och unga vuxna, svaren säger alltså ingenting om *antalet personer* som verksamheterna har kommit i kontakt med.

Av de 52 verksamheter som hade kännedom om³ personer som är eller riskerar att bli involverade i våldsbejakande extremism utgjordes 11 av stadsdelar i Malmö, Göteborg och Stockholm vilket är drygt 20 procent. Lika många, 10 av verksamheterna, utgjordes av storstadsnära kommuner.

Av de övriga verksamheterna utgjordes de flesta av socialtjänsten i större städer, 23 verksamheter, medan övriga 8 verksamheter utgjordes av mindre städer och tätorter. Majoriteten av de verksamheter som hade kännedom om förekomst var verksamheter söder om Gävle. Bara ett fåtal av verksamheterna, 4 stycken, låg norr om Gävle. Verksamheterna som hade haft kännedom fanns representerade i alla län utom tre, Gotland, Västernorrland och Jämtland.

---

¹ Med verksamheter avses vi socialtjänsten i kommunen. Det finns flera *områden* inom socialtjänsten vilka vi här kallar verksamhetsområden.

² Med barn avses personer under 18 år, med unga vuxna avses personer i åldern 18-25 år.

³ Med kännedom om avses de 52 verksamheter som uppgav i enkäten att de hade kännedom om barn eller unga vuxna som var eller riskerade att bli involverade i våldsbejakande extremistiska miljöer. 45 av dessa hade även haft kontakt med målgruppen.

Kontakt med barn eller unga vuxna

Det var något vanligare att verksamheterna kom i kontakt med barn än med unga vuxna som är eller riskerar att bli involverade i våldsbejakande extremism år 2016. Detta skiljer sig från förra kartläggningen då verksamheterna kom i kontakt med lika många barn som unga vuxna.

I den senaste kartläggningen ställdes även frågan om socialtjänsten varit i kontakt med barn eller unga vuxna som *inte själva* var involverade i våldsbejakande extremism men där föräldrar, syskon eller andra anhöriga varit det. I enkäten uppgav 17 verksamheter att de kommit i kontakt med barn och 9 att de hade kommit i kontakt med unga vuxna ur denna grupp, en del av dessa verksamheter hade kommit i kontakt med både barn och unga vuxna. (Tabell 2).

Majoriteten, 37 verksamheter, uppgav att kontakten med barn och unga vuxna handlade om våldsbejakande *religiös* extremism, vilket är 84 procent av de 44 verksamheter som svarade på frågan. I förra kartläggningen uppgav 34 verksamheter av 39 att kontakten handlade om denna typ av extremism. År 2016 hade 15 verksamheter stött på *politisk* våldsbejakande extremism, 10 verksamheter hade erfarenheter av båda miljöerna och 2 verksamheter uppgav att de kommit i kontakt med annan typ av våldsbejakande extremism⁴. (Tabell 3).

Många olika verksamhetsområden har haft kontakt

Kontakter om våldsbejakande extremism kan tas inom flera verksamhetsområden inom en socialtjänstverksamhet. Det vanligaste var att verksamheter inom den sociala barn- och ungdomsvården och ekonomiskt bistånd hade kommit i kontakt med gruppen, 32 verksamheter (73 procent) respektive 12 verksamheter (27 procent). Andra områden där kontakter hade tagits var exempelvis missbruks- och beroendevården, våld i nära relationer och stöd till personer med funktionsnedsättning. Även verksamheter som arbetar med uppsök, ensamkommande barn, sociala insatsgrupper och HVB-hem hade haft kontakter med personer som är eller riskerar att bli involverade. (Tabell 5)⁵.

Kännedom om extremism eller misstänkt extremism

Socialtjänsten fick oftast kännedom om att personer är eller riskerar att bli involverade i våldsbejakande extremism via orosanmälan från skolan eller fritidsverksamhet, 22 verksamheter, eller via information från polisen, 20 verksamheter av 52 svarande. 18 verksamheter uppgav att de hade fått information från den egna verksamheten och 14 verksamheter från anhöriga. Vid ett tillfälle fick socialtjänsten kännedom via hälso- och sjukvården. Orosanmälningar från skolan ökade i jämförelse med förra kartläggningen, 22 verksamheter av 52 år 2016 jämfört med 9 verksamheter av 39 åren 2014/15 hade fått information på detta sätt. Information från polisen hade också blivit vanligare (Tabell 6).

⁴ Gängkriminalitet och brottslighet av möjlig religiös natur.

⁵ Frågan ändrades från förra kartläggningen och jämförelser mellan åren är därför inte möjlig.

Insatser

Det var ovanligt att socialtjänsten gav insatser till personer *som velat lämna* våldsbejakande extremism, 8 verksamheter av 45 hade gett insatser till personer som velat lämna religiös extremism och 2 verksamheter hade gett insatser till personer inom politisk extremism. Det var något vanligare att insatser gavs till barn än till unga vuxna (6 respektive 5 insatser). Förra kartläggningen var det 6 verksamheter som gett insatser med anledning av religiös extremism och 1 verksamhet med anledning av både politisk och religiös extremism. (Tabell 8).

Likasa är det fortfarande ovanligt att socialtjänsten ger insatser till personer som *återvänt* till Sverige efter väpnade konflikter utomlands. 6 verksamheter svarade att de gett insatser med anledning av religiös extremism och 1 verksamhet med anledning av politisk extremism. Det var något vanligare att insatser gavs till unga vuxna än till barn (4 respektive 3 insatser). Förra kartläggningen hade totalt 5 insatser getts (4 med anledning av religiös extremism och 1 med anledning av politisk). (Tabell 9).

I den senaste kartläggningen kompletterades enkäten med en fråga om socialtjänsten hade gett insatser till barn eller unga vuxna som är eller riskerar att bli involverade i våldsbejakande grupper eller miljöer, 21 verksamheter hade gett insatser med anledning av religiös extremism och 13 med anledningen av politisk sådan. Några kommuner hade gett insatser till båda grupperna. Fler insatser var riktade till barn än till unga vuxna. (Tabell 7).

Den vanligaste insatsen som socialtjänsten erbjöd var samtalsstöd, även placering på HVB-hem med eller utan stöd av LVU förekom. Stöd i form av en kontaktperson förekom också.

Verksamheterna uppgav också att de i stödet till barn och unga vuxna hade varit i kontakt med skolan, polisen och hälso- och sjukvården.

11 verksamheter uppgav att de identifierat ett behov av kontakt med psykiatri och en verksamhet att de identifierat ett behov av kontakt med allmänsjukvården.

Insatser till anhöriga

11 socialtjänstverksamheter hade gett insatser till anhöriga till personer som är eller riskerar att bli involverade i våldsbejakande religiös extremism och 5 till anhöriga gällande politisk extremism. Förra kartläggningen hade 15 verksamheter respektive 1 gett insatser till anhöriga. (Tabell 10). Den vanligaste insatsen var samtalsstöd.

Särskilt arbetsätt

13 av 52 verksamheter (25 procent av verksamheterna) som hade varit i kontakt med barn eller unga vuxna som är eller riskerar att bli involverade i våldsbejakande extremism uppgav att de hade ett särskilt arbetsätt som stöd i arbetet. Förra kartläggningen uppgav 5 av 39 verksamheter att de hade en särskild *metod* i arbetet. Frågan ändrades alltså från metod till särskilda arbetsätt som är ett vidare begrepp. Det går därför inte att göra några jämförelser mellan kartläggningarna kring denna fråga. (Tabell 12).

Exempel på särskilda arbetsätt som gavs i enkäten var; samarbete med andra aktörer, stödgrupp för unga eller för anhöriga, sociala insatsgrupper (SIG) eller mentorskap.

Tabeller

1. Kännedom om våldsbejakande extremism i kommunen el stadsdelen. Antal och procent*.

Har ni inom socialtjänsten kännedom om att det i er kommun under 2016 förekommit någon form av våldsbejakande extremism bland barn och unga vuxna?

	2016	
	n	%
Ja	52	23
Nej	172	77
Totalt	224	100

* Denna fråga ställdes inte vid förra kartläggningen

2. Kontakt med barn eller unga vuxna. Antal och procent. Flera svarsalternativ har kunnat anges.

Har ni inom socialtjänsten varit i kontakt med barn eller unga vuxna som på något sätt är eller riskerar att bli involverade i våldsbejakande extremism?

	2014/15		2016	
	n	%	n	%
Ja, totalt	39	18	45	20
Ja, barn som själva varit involverade	25	11	31	14
Ja, barn som inte själva varit involverade men där föräldrar, syskon eller anhöriga varit det			17	8
Ja, unga vuxna 18-25 som själva varit involverade	24	11	18	8
Ja, unga vuxna som inte själva varit involverade men där föräldrar, syskon eller anhöriga varit det			9	4
Nej	179	82	179	80
Totalt	218	100	224	100

3. Vilken typ av våldsbejakande extremism? Antal och procent. Flera svarsalternativ har kunnat anges.

Vilken typ av våldsbejakande extremism har ni varit i kontakt med?

	2014/15		2016	
	n	%	n	%
Politisk våldsbejakande extremism	8	21	15	34
Religiös våldsbejakande extremism	34	87	37	84
Annat våldsbejakande extremism	3*	8	2**	5
Totalt	39	100	44	100

* Kriminella nätverk och okänd

**Ungdomsgång och brottslighet av möjlig rel. natur

4. Inom vilka verksamhetsområden 2014/15? Antal och procent. Flera svarsalternativ har kunnat anges.

Inom vilka verksamhetsområden har ni varit i kontakt med barn eller unga vuxna som varit involverade i eller misstänks riskera att bli involverade i våldsbejakande extremism?	n	%
Individ och familj	20	51
Ekonomiskt bistånd	8	21
Vuxenenheten	6	15
Uppsökare	2	5
Barn och unga	17	44
Unga vuxna	8	21
Annat, ange vilket:	10	26
Totalt	39	100

5. Inom vilka verksamhetsområden 2016? Antal och procent. Flera svarsalternativ har kunnat anges.

Inom vilka verksamhetsområden har ni varit i kontakt med barn eller unga vuxna som varit involverade i eller misstänks riskera att bli involverade i våldsbejakande extremism?	n	%
Ekonomiskt bistånd	12	27
Missbruks- och beroendevården	4	9
Stöd till personer med psykisk funktionsnedsättning	2	4
Våld i nära relationer	3	7
Sociala barn och ungdomsvården	32	73
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning	1	2
Äldreomsorgen	0	0
Annat, ange vilket:	0	0
Totalt	44	100

6. På vilket sätt har socialtjänsten fått kännedom? Antal och procent. Flera svarsalternativ har kunnat anges.

På vilka sätt har ni fått kännedom om att barn eller unga vuxna på något sätt är eller misstänks riskera att bli, involverade i våldsbejakande extremism	n		%	
	2014/15	2016	2014/15	2016
Från anhöriga	12	14	31	27
Från skola/fritidspersonal	9	22	23	42
Från Polisen	12	20	31	38
Från uppsökare/fritidspersonal	6		15	
Från den egna uppsökande verksamheten		7		13
Från den egna verksamheten (ej uppsökande)		18		35
Från barnet eller den unge själv	12	9	31	17
Från hälso- och sjukvården	nn	1	nn	2
Annat, ange vad:	14	10	36	19
Totalt	39	52	100	100

7. Insatser till barn eller unga vuxna som är eller riskerar att bli involverade. Antal och procent. Flera svarsalternativ har kunnat anges.

Under 2016, har ni gett några insatser till barn eller unga vuxna som är eller riskerar att bli involverade i våldsbejakande och extremistiska miljöer eller rörelser? (politiska eller religiösa)?	n %	
	2016	
Ja, totalt	27	60
Ja, inom politisk våldsbejakande extremism	13	29
Ja, inom religiös våldsbejakande extremism	21	47
Nej, det har vi inte	18	40
Totalt	45	100

8. Insatser till barn eller unga vuxna som velat lämna. Antal och procent. Flera svarsalternativ har kunnat anges.

Har ni gett några insatser till barn eller unga vuxna som velat lämna extrema och våldsbejakande rörelser (politiska eller religiösa)?	n %		n %	
	2014/15		2016	
Ja, totalt	7	23	9	20
Ja, både inom politisk och religiös våldsbejakande extremism	1	3		
Ja, inom politisk våldsbejakande extremism	-	0	2	4
Ja, inom religiös våldsbejakande extremism	6	16	8	18
Nej, det har vi inte	31	82	36	80
Totalt	38	100	45	100

9. Insatser till barn eller unga vuxna som återvänt. Antal och procent. Flera svarsalternativ har kunnat anges.

Har ni gett några insatser riktade till återvändare dvs. personer som befunnit sig i våldsbejakande extremismmiljöer utomlands och återvänt?	n %		n %	
	2014/15		2016	
Ja, totalt	5	13	6	13
Ja, inom politisk våldsbejakande extremism	1	3	1	2
Ja, inom religiös våldsbejakande extremism	4	11	6	13
Nej, det har vi inte	33	87	39	87
Totalt	38	100	45	100

10. Insatser till anhöriga till barn eller unga vuxna. Antal och procent. Flera svarsalternativ har kunnat anges.

Har ni gett några stödjande insatser till anhöriga till barn eller unga vuxna som är eller misstänks riskera att bli involverade i våldsbejakande extremism?	n		%	
	2014/15		2016	
	n	%	n	%
Ja, totalt	16	41	15	33
Ja, både inom politisk och religiös våldsbejakande extremism	1	3		
Ja, inom politisk våldsbejakande extremism	-	0	5	11
Ja, inom religiös våldsbejakande extremism	15	38	11	24
Nej, det har vi inte	23	59	30	67
Totalt	39	100	45	100

11. Behov av kontakt med hälso- och sjukvården.

Har ni i kontakten med barn, unga vuxna eller deras anhöriga som är eller riskerar att bli involverade i våldsbejakande extremism, identifierat behov av kontakt med hälso- och sjukvården?	n		%	
	2016			
Ja	12		27	
Nej	33		73	
Totalt	45		100	

12. Särskilda metoder eller arbetssätt. Antal och procent. Flera svarsalternativ har kunnat anges.

Har ni några särskilda metoder/arbetssätt som stöd i arbetet med barn eller unga vuxna som är eller misstänks riskera att bli involverade i våldsbejakande extremism?	n		%	
	2014/15		2016	
Ja, totalt	5	13	13	25
Ja, särskilda arbetssätt till barn			11	21
Ja, särskilda arbetssätt till unga vuxna			7	13
Ja, särskilda arbetssätt till anhöriga			4	8
Ja, särskilda metoder	5	13		
Ja, särskilda arbetssätt			13	25
Nej	34	87	39	75
Totalt	39	100	52	100

13. Skriftliga dokument

Har ni några skriftliga dokument (nedskrivna rutiner, handlingsplaner eller liknande) som styr arbetet med barn eller unga vuxna som är eller misstänks riskera att bli involverade i våldsbejakande extremism?	n		%	
	2014/15		2016	
Ja	5	13	22	42
Nej	33	87	30	58
Totalt	38	100	52	100

14. Användning av Socialstyrelsens material

Har ni i arbetet med barn eller unga vuxna i er kommun under 2016 använt er av eller tagit del av Socialstyrelsens stödmaterial "Våldsbejakande extremism"?	n	%
	2016	
Ja	69	31
Nej, det har vi inte	104	46
Vet ej	51	23
Totalt	224	100

15. Intresse av kontakt med Socialstyrelsen

Är du som besvarar dessa frågor i intresserad av att bli kontaktad av Socialstyrelsen för att vara med i vår referensgrupp för uppdraget att fortsatt stödja socialtjänstens arbete mot våldsbejakande extremism?	n	%
Ja	39	18
Nej, det har vi inte	183	82
Totalt	222	100

Kvalitetsdeklaration av enkät undersökningen

Upplägg

Datainsamlingen genomfördes via en webbenkät från 14 februari till 10 mars 2017. Ett informationsbrev samt en länk till enkäten skickades till registratorerna i rikets kommuner och storstädernas stadsdelar. Under insamlingsperioden skickades två påminnelser samt informationsmail om förlängd insamlingsperiod ut.

Population

Populationen bestod av rikets kommuner där storstadskommunerna i Stockholm, Göteborg och Malmö ersatts av sina respektive stadsdelar. Totalt bestod populationen av 316 kommuner och stadsdelar.

Totalundersökning

Samtliga kommuner och stadsdelar i storstadskommuner ingick i undersökningen.

Statistiska mått och redovisningsgrupper

Svaren på den aktuella frågan redovisas på riksnivå.

Ramtäckning

Med ramtäckning avses i vilken utsträckning undersökningen nått de objekt som var föremål för mätning. Ramen består i denna undersökning av rikets kommuner och storstädernas stadsdelar och ramtäckningen är komplett.

Mätning

I samband med datainsamlingen kan mätfel förekomma. Som i alla undersökningar baserade på frågeformulär kan mätfel förekomma på grund av att en fråga missuppfattats. Orsaken kan bland annat vara mätinstrument, informationssystem och insamlingsätt.

Svarsfrekvens

Det var 224 kommuner och stadsdelar som besvarade enkäten. Det ger en svarsfrekvens på 71 procent vilket är något högre än föregående undersökning då svarsfrekvensen var 69 procent. Svarsfrekvensen för län ligger mellan 38 och 100 procent.

Bearbetning

Fel kan också uppstå vid bearbetningen av materialet. För att minska risken för denna typ av fel finns kontroller vid såväl registrering, granskning, rättning samt vid slutkontroll av resultatet.

Jämförbarhet och sammanvändbarhet

Resultaten behöver inte alltid avspegla faktiska förhållanden. Avvikelserna kan bero på mätfel – till exempel kan frågor och anvisningar ha tolkats annorlunda än vad som avsetts vid enkätkonstruktionen.